

■ УДК 7.03: 94 (477) «1648/79»:7.072.2

А. Ю. Корнев, кандидат мистецтвознавства, доцент, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, м. Харків

«РЕЧОВИЙ СВІТ» БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО: МИСТЕЦТВО, ІСТОРІЯ, СИМВОЛ

Висвітлено символіку історичних артефактів, які пов'язують з Богданом Хмельницьким. Здійснено порівняльний аналіз символіки з творами мистецтва, зокрема живописними зображеннями гетьмана. З'ясовано відповідність між речами Хмельницького, його історичним і фольклорним портретами. Доведено близькість «речового світу» Богдана Хмельницького з народними уявленнями про українського гетьмана.

Ключові слова: власні речі Богдана Хмельницького, українська символіка, Вільгельм Гондіус, Тарас Шевченко, фольклор і образ «гетьмана Хмеля».

А. Ю. Корнев, кандидат искусствоведения, доцент, Харьковская государственная академия дизайна и искусств, г. Харьков

«МИР ВЕЩЕЙ» БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО: ИСКУССТВО, ИСТОРИЯ, СИМВОЛ

Освещена символика исторических артефактов, которые связаны с именем Богдана Хмельницкого. Проведен сравнительный анализ символики с произведениями искусства, в частности, живописными изображениями гетмана. Рассмотрено соответствие между вещами Хмельницкого, его историческим и фольклорным портретами. Доказана близость «мира вещей» Б. Хмельницкого народным представлениям об украинском гетмане.

Ключевые слова: личные вещи Богдана Хмельницкого, украинская символика, Вильгельм Гондиус, Тарас Шевченко, фольклор и образ «гетмана Хмеля».

A. Yu. Korniev, Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv

BOHDAN KHMELNYTSKY'S «WORLD OF THINGS»: ART, HISTORY, SYMBOLS

The article deals with symbols of the historical artifacts that are associated with the name of Bohdan Khmelnytsky. The author performs a comparative analysis for the symbols of the works of art, in particular, the painted image of the Hetman. The correlation between Khmelnytsky's things, his historical and folk portraits is described. It is proved that Bohdan Khmelnytsky's «world of things» is close to the folk ideas about the Ukrainian hetman.

Key words: Bohdan Khmelnytsky's personal belongings, Ukrainian symbols, Willem Hondius or Willem Hondt, Taras Shevchenko, the folklore and the image of «Hetman Khmel».

Постановка проблеми. Тема «річ та людина» достатньо висвітлена в європейській гуманітарній науці з її тяжінням до культурологічного «антропологічного» вмісту культури, а традицією вивчення структур повсякдення різних епох. В українській гуманітаристиці означена проблематика ще не набула відповідного розвитку. **Мета статті** — проаналізувати зв'язки між особистими речами, які, можливо, належали Хмельницькому, творами мистецтва, фольклорними уявленнями й історичними реаліями.

Вклад основного матеріалу дослідження. Уважається, що перше і, як виявиться пізніше, найвідоміше зображення Богдана Хмельницького створили європейські митці. Згідно з найпоширенішою версією, голландський митець Абрахам ван Вестерфельд, придворний художник литовського гетьмана Януша Радзивілла, котрий перебував у складі посольства, що влітку 1651 р. прибуло до ставки Хмельницького, зробив малюнок, який відобразив справжні портретні риси українського гетьмана. Згодом із цього малюнка гданський гравер Вільгельм Гондіус, також голландець за походженням, створив образ Хмельницького за правилами зображення «шляхетних» осіб того часу, з елементами психологізму. Відомий мистецтвознавець П. Білецький так охарактеризував парадний портрет: «...художник, вірний натурі, змалював обличчя гетьмана з виразом внутрішньої сили, і разом — фізичної втоми» [1, с. 17].

Водночас фахівець з портретного живопису ренесансної та барокової епох, болгарська дослідниця Б. Іванова, вказує на характерну особливість подібних зображень, зокрема увагу до атрибутів, яким надається важливий соціальний зміст, висловлюючи те, чого ще не вдавалося виявити живописними засобами. Головним атрибутом «аристократичного» портрета в Речі Посполитій була зброя [6, с. 227]. Саме таким на портреті В. Гондіуса постає Богдан Хмельницький: він — шляхетна особа, властитель. На це вказують статечний вигляд, багатий атласний жупан, однією рукою гетьман тримає знак влади — булаву, а іншою охоплює оздоблений ефес шаблі. Речі, зображені на портреті, становлять частину реального «речового світу» Богдана Хмельницького, однак наскільки це зображення відповідає дійсності і чи відтворює справжній світ державного діяча, полководця, козацького ватажка?

Відповідь на це запитання не є простою, хоча існують певні артефакти, які фігурують під назвою «речі Богдана Хмельницького». Події

т. зв. Руїни, а також перебування українських земель під владою Російської імперії призвели до того, що чимало з українського історичного культурного та мистецького спадку і донині перебуває за межами України. Показовим є збереження речей-символів з української мивушини в музеях світу. Це свідчить про розуміння їх цінності в загальноєвропейському контексті, а також про розвинені міжнародні відносини України навіть у ті часи, коли вона формально не мала визнання як повністю самостійне державне утворення. Результатом різних історичних подій стало і розпорошення «речей Хмельницького». Наведемо їх перелік: прапор Богдана Хмельницького (Військовий музей у Стокгольмі), булава Хмельницького (Музей Війська Польського у Варшаві), шабля, нагай та срібний кухоль (Фундація князів Чарторийських при Національному музеї в Кракові), Водосвятна чаша (Державний історичний музей у Москві).

В Україні, зокрема в Національному музеї історії України в Києві, зберігається шапка Богдана Хмельницького; у Переяславі-Хмельницькому – шабля з колишньої колекції В. Тарновського, яка певною мірою є повторенням зброї, що зберігається в Кракові.

У 2002 р. відбулася визначна культурна й державницька подія. Майже всі означені речі були привезені в Україну і демонструвалися під час виставки, яка експонувалася в кількох містах. Серед відгуків на цю подію відзначимо вислів філософа та культуролога Мирослава Поповича: «Речі (Богдана Хмельницького)... не варто розглядати як свідчення часу, вирвані з контексту історії, як побутові предмети, хоч би й предмети військово-політичного побуту. Для нас це взагалі не речі. Місце таких предметів — не просто в музеї, а на «нашому небі», їх символічне значення полягало в тому, що вони створювали новий політичний простір» [7]. Це красномовне висловлювання, на нашу думку, окреслює сталість не просто речей, а образів-символів, які фактично є незмінними з часів створення гетьманського портрета Вільгельмом Гондіусом і до початку ХХІ ст. «Новий політичний простір» — це, безумовно, сприйняття українського гетьмана, як «батька-засновника», котрий творить нову європейську державу. Щодо можливості таких інтерпретацій говорить, зокрема, і відомий дослідник «Богданових речей» Ю. Савчук: «...мозаїка достовірних фактів, легенд та міфів, їх інтерпретація нащадками не лише творить барвисте полотно матеріального та духовного світу історичної епохи — носія пам'яток, а й віддзеркалює еволюцію уявлень, цінностей наступних поколінь» [8, с. 40]. Найбільшу державницьку «цінність» у такому разі мають передусім шабля, булава і прапор «батька Хмеля».

Козацька шабля — одна з найсимволічніших речей в українській культурі. Не дивно, що вона щоразу виникає і в міфологізованих оповідях про Хмельницького, наприклад, у відомій історії про розмову Богдана з польським королем, який нібито сам указав на шаблю, як на козацький спосіб обстоювання прав та вольностей. У цій історії шабля сприймається як зброя, збудник заколоту, рецепція воїнської звитяги. Однак є й інший варіант: «шабля в піхвах».

Проаналізуємо промову Хмельницького, яку гетьман виголосив перед комісарами короля Казимира напередодні вступу до Києва: «Визволю з лядської неволі руський народ увесь! Попереду воював я за свою шкоду і кривду, тепер воюватиму за нашу православну віру... За границю не піду, на турчина й татарина шаблі не підійму! Досить тепер маю на Україні, на Поділлі й Волині... Не стане мені на Україні нога ні одного князя або шляхетки... Малий я і незначний чоловік, але з волі Божої став самовладцем і самодержцем руським» [2, с. 283]. Шабля в цій промові трактується не стільки як наступальна зброя, скільки запобіжна, захисна, як це і належить не просто військовцю, а самостійному державному діячеві.

Дорога шабля, на ефес якої спирається гетьман Богдан з портрета Гондіуса, сприймається саме таким чином, особливо в поєднанні з булавою. Зовсім інший вигляд, а також і «зміст» має зброя з Кракова, володіння якою приписують Хмельницькому. Походження цієї шаблі достеменно невідоме, існує тільки легенда про те, що Хмельницький колись подарував її костелу в Сокалі. Мабуть, звідти вона і потрапила до колекції Чарторийських. Про те, що це шабля Хмельницького, повинен свідчити його «портрет». Однак в невідомого, чиє зображення інкрустовано золотом на клинку, наявний оселедець, а на жодному відомому портреті Богдана не зафіксовано такої специфічної запорозької зачіски.

Переконливішим доказом мусив бути напис, хоча і пошкоджений через значні втрати металу, нанесені іржею, але «декодований» факхівцями. Ось його зміст:

«Szczo pod Zborowom Zbarazom slawy zarobyli
Inj pod Bcresteczkom na hlowu utratyli
Ne buto na lachow swoich sia porywaty
J z B[ercsteczka(?)] zaraz w skok utekaty
Toby w naszym slawie ne buio utraty. 1652».

Переклад тексту: «Що під Зборовом, Збаражем слави заробили / Інші під Берестечком на голову втратили / Не було на ляхів своїх пориватися / І з Берестечка зараз у скок утікати / Тобі в нашій славі не було втрати. 1652». [13].

Про те, що розшифровка тексту загалом є правильною, свідчить майже ідентичний напис на шаблі, яка зберігається в Переяславі-Хмельницькому. Отже, цей текст має певну вказівку на політичну ситуацію після поразки під Берестечком, що дозволяє припустити: шабля належала безпосередньо гетьманові Богдану.

Однак сама ідея, висловлена в написі, має кілька варіантів трактування, від констатації складної ситуації до «осудження» виступу проти польської влади. Ю. Савчук висловив версію, згідно з якою виготовлення шаблі з відповідним написом могло свідчити саме про готовність продовжити збройну боротьбу за відновлення козацької слави [8, с. 44 — 46]. На нашу думку, ця версія не співвідноситься з текстом, де простежується пропольська орієнтація автора. Якщо ця шабля дійсно належала Хмельницькому, вірогіднішим є те, що напис створено пізніше, можливо, навіть після смерті Хмельницького, коли гетьманську булаву виборів прихильник нового союзу з Польщею І. Виговський. Отже, історичних даних щодо належності означеної зброї особисто Богданові Хмельницькому недостатньо. Однак важливим є інше, а саме: народне сприйняття єдиного героїчного «ланцюга»: козак — шабля — боротьба — воля. Тому «шабля Хмельницького» в будь-якому контексті сприймалася його козацькою зброєю з відповідними культурними контамінаціями воїна, борця за свободу, видатного полководця.

Звернемо увагу й на простий вигляд шаблі, де немає прикрас, характерних для «церемоніальної» зброї, на зразок тої, яка зображена на портреті Гондіуса. За твердженнями і своїх, і прибулих, поведінка, вигляд гетьмана, його побут були достатньо аскетичними: «Тут (у наметі Хмельницького) не було коштовних килимів, а тільки домоткана доріжка. Гетьман перед нашим приїздом снідав, на столі не було нічого, окрім ваганки з присмаченою кропом щербою (юшкою)», — наводить враження від ставки Хмельницького мандрівник архідиякон Павло Алеппський [12, с. 111].

«Козацьке» ставлення до оздоблення демонструє ще одна «державницька» річ — булава Хмельницького. Воно полягає в тому, що надмірна матеріальна краса є доказом пихатості, гордині, а це не личить ні козаку-воїнові, ні козаку — православному віруючому. Інша справа, краса благородна, яка не хизується, а ніби відкривається для ока знавця, зокрема через «благородні» матеріали, з яких зроблена річ. Так і булава Хмельницького, традиційна за формою, проста за виконанням, але виготовлена з коштовних матеріалів, а саме: рога носорога та інкрустованої слонової кістки. Єдиною пишною оздобою було руків'я булави, однак воно втрачене під час Другої світової

війни і відоме тільки за вцілою фотографією 1881 р., яка зберігається в Національному музеї у Варшаві.

Звернемо увагу ще на одну важливу історичну деталь. Під час підписання угоди в Переяславі, ідучи за дарованим Московію знаменом, Хмельницький тримав булаву, як знак владного правління Україною, дотримуючи козацьких звичаїв.

Прапор так само відіграє роль важливого владного символу, належаючи до «козацьких клейнодів», передача яких надавала остаточної чинності обранню нового гетьмана на Запоріжжі [9, с. 90]. Саме такий прапор Хмельницького потрапив до Стокгольма, як військовий трофей, здобутий у шведсько-польських війнах XVII ст. Виготовлений з льону і фарбований натуральними барвниками, він мав білий колір, який свідчить про чистоту намірів, однак малинова лиштва вказує на військову функцію прапора. Про його належність військам Хмельницького свідчать літери, розміщені по кутах: «Б.Х.Г.Е.К.М.Л.О.В.З.» (Богдан Хмельницький Гетьман Його Королівської Милості Війська Запорозького).

Створення прапора датовано приблизно 1649 р., отже, на ньому зображений на той час «традиційний» сюзерен запорожців — польський монарх. З останнього приводу М. Попович зауважує, що Хмельницький керувався тими політичними зразками та нормами, які були поширені в XVII ст. Тому показовий відхід від польського сюзерена і підписання угоди з Московією для Хмельницького означали важливий крок до ідеї самостійного правління новою Україною, яке гетьман планував остаточно затвердити завдяки передачі своєї влади в спадок синові, як робили всі європейські правителі [218].

У контексті цієї тези звернемо увагу на той факт, що під час затвердження рішень Переяславської ради відбувся обмін прапорами. Московському посольству на знак угоди Хмельницький передав уже інший прапор, опис якого подавав історик Д. Бантиш-Каменський. На прапорі були зображені Спас, Богородиця, Печерські святі та Св. Варвара. Усі ці зображення особливо поважалися серед православних козаків. Однак, на думку П. Жолтовського, їх поєднання свідчить про «апокаліптику» народної війни, зокрема такі паралелі простежуються в Німеччині періоду значних повстанських рухів на межі Середньовіччя та Новітнього часу [3, с. 49]. Цілком слушне припущення, оскільки воно базується на ментальних структурах релігійної, переважно ще середньовічної свідомості народних мас, їх реакції на масштабні соціальні зрушення та війни, що притаманно і періоду Хмельниччини.

Є свідчення, що Богдан Хмельницький з повагою ставився і до прапора, який вручив козакам представник російського царя боярин Бутурлін: «Знамя велел нести перед собою развертев, а сам шол за знаменем в государеве жалованье, в фerezее и в шапке з булавою пеш» [9, с. 90]. Отже, для Хмельницького символічний жест обміну «клеинодами» означав взаємне визнання влади московського й українського «правителів», на відміну від того, коли він отримував клейноди від польського короля в 1649 р., беручи їх «доволі недбало» [9, с. 90]. Цей жест також зрозумілий, оскільки такі «дари» означають нагадування про васальну залежність.

На відміну від державницьких символів (шабля, булава, прапор), бойова сокира (бердиш), яка також імовірно належала Богданові Хмельницькому, зберегла певний відбиток народного сприйняття військового та релігійного протистояння на українських землях. Згідно з даними редактора журналу «Музеї України» В. Тригуба, нині бердиш зберігається у фондах Краківського національного музею. Відомості про нього обмежені загальним описом: довжина руків'я — 80,5 см, довжина леза — 34,5 см, метал пофарбовано в червоний колір [10].

Справжність військового артефакту має доводити напис: «Подъ Замосцемъ Я Богданъ Хмельницькій съ 80 тысячъ козаковъ а ляхамъ жедамъ й попамъ супостатамъ симъ бердышемъ заграю на ихъ толстыхъ шияхъ...». Окрім цього на іншому боці бердиша розміщено зображення архістратига Михаїла з мечем у руці, виконане в іконописній манері. На думку дослідника народної ікони В. П. Отковича, поширення культу архангела Михаїла по всій Україні саме із середини XVII ст. пов'язане зі співзвучністю цього образу до «суспільних ідей періоду національно-визвольної боротьби українського народу» [6, с. 59]. В українському середовищі цей образ асоціювався з воїном-переможцем і був своєрідним козацьким символом. Він є достатньо емоційним, певною мірою «розмовним». З характеристик Богдана відомо, що в усних промовах він не цурався народних висловів, міг піддаватися емоціям, бути нестриманим, причому його гнів нерідко мав вивірену так би мовити політичну природу, а документи від його імені свідчать про дипломатичний хист. Наведений напис, як і зображення на бердишу, навпаки, виконані в народному стилі, близькому до фольклорних зразків. Факту такого напису ще недостатньо для твердження про автентичність цього об'єкта відповідно до періоду Хмельницького, тим більше, належності самому гетьманові. Радше маємо справу з пізнішим сприйняттям Богдана Хмельницького як народного месника. Такі артефакти мали підтримувати

єдність українського народу в боротьбі з ворогами. Не випадково виникають їх повторення-репліки. Так, згідно з даними В. Тригуба, бердиші, аналогічні тому, що зберігається в Кракові, наявні в Іспанії та Канаді [10].

Зручними та функціональними, без зайвих дрібниць, є й інші особисті речі Хмельницького: шапка, нагай, келих, Водосвятна чаша. Через ці речі постає Богдан-людина, що веде військово-«кочовий» спосіб життя, отже, має при собі постійний набір речей, позначених «мітками» власника: гравірований, хоча й умовний портрет, з пояснювальним написом на келиху, герб Війська Запорізького й ініціали власника на Водосвятній чаші.

Звісно, кожному з цих речей можна трактувати як символ, при цьому всі речі перебувають у кількох площинах: мистецькій, історичній, фольклорній. Так, шапка в народній уяві має особливий сенс, оскільки «ближче до голови», вона ніби відбиває роздуми свого господаря, його вади або чесноти, а високий стан господаря тільки підвищує статус речі.

Нагай безпосередньо пов'язаний з образом коня — кращого козацького «друга» й «брата». Про символіку коня, відповідно до козацької культури, існують ґрунтовні розвідки [5; 11]. Лише додамо, що нагай на родинно-побутовому рівні також може сприйматися в патерналістському суспільстві як владний символ. Усе це зумовило особливе ставлення до цієї речі, і не випадково на малюнках Т. Шевченка «Дари в Чигирині» і «Смерть Богдана Хмельницького» в козацькій «композиції» на стіні поряд з гетьманською зброєю зображено нагай.

Келих, певною мірою, також належить до характеристик козацької вдачі. Окрім того, він повинен нагадувати про народне поєднання імені гетьмана із символом рослини хміль — збудника неспокою і життєвих сил.

Водосвятна чаша доповнює образ козака, заколотника, гетьмана ще й ореолом захисника православ'я перед католицьким світом.

Висновки. Історично довести автентичність більшості речей достатньо складно, однак чітко простежується символічне значення артефактів, їхній зв'язок з архетипними уявленнями українців про героїчне минуле. Так, особливу роль серед «речей Хмельницького» відіграють прапор і булава. Найближчі до автентичних виробів XVII ст., вони також є державницькими, самостійницькими символами, які підкреслюють легітимність Хмельницького — гетьмана для козаків, вождя народу для українського населення. Шабля і бойова сокира

(бердиш) подібні до легендарних артефактів, які супроводжували по-статі видатних воєнків і полководців, окрім того, вони закликають до незламної боротьби, фізичного спротиву ворогам. І навіть побутові особисті речі стають символами козацького молодечтва, відваги, захисту «своїх», владної сили.

Список використаних джерел

1. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть / П. О. Білецький. — Київ : Мистецтво, 1981. — 159 с.
2. Грушевська К. Українські народні думи / К. Грушевська. — Київ–Харків : Пролетар, 1931. — Т. 2. — 304 (XXX) с.
3. Жолтовський П. М. Визвольна боротьба українського народу в пам'ятках мистецтва XVII–XVIII ст. / П. М. Жолтовський. — Київ : Вид-во АН УРСР, 1958 — 148 с.
4. Иванова Б. Средневековые компоненты в структуре живописного портрета на заре нового времени в странах восточной и юго-восточной Европы [Электронный ресурс] / Благовеста Иванова // Acta slavica Laponica, Tomus 22, pp. 215–237. — Режим доступа: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publicatn/acta/22/ivanova.pdf>. — Загл. с экрана.
5. Найден О. С. Образ воїна в українському фольклорі: Семантичні та образні аспекти / О. С. Найден. — Київ : Вид. дім «Стилос», 2005. — 206 с.
6. Откович В. П. Народна течія в українському живопису XVII–XVIII ст. / В. П. Откович. — Київ : Наук. думка, 1990. — 96 с.
7. Попович М. О чем говорят клейноды. Мысли по поводу экспозиции реликвий Богдана Хмельницкого [Электронный ресурс] / М. О. Попович // Зеркало недели. Украина. — № 24. — 27 июня 2002. — Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/o_chem_govoryat_kleynody_mysli_po_povodu_ekspozitsii_relikvii_bogdana_hmelnitskogo.html. — Загл. с экрана.
8. Савчук Ю. К. Гетьманські клейноды та особисті речі Богдана Хмельницького у колекціях музеїв Європи (пошук, знахідки, атрибуція) / Ю. К. Савчук. — Київ : Ін-т історії України, 2006. — 96 с.
9. Сергійчук В. І. Національна символіка України. — Київ : Веселка, 1992. — 109 с.
10. Тригуб В. Бердиш Богдана Хмельницького: поляки в глухій обороні... [Электронный ресурс] / В. Тригуб. — Режим доступа: <http://novasich.org.ua/index.php?go=News&file=print&id=8477>. — Назва з екрана.
11. Фігурний Ю. С. Історичні витоки українського лицарства / Ю. С. Фігурний. — Київ : Стилос, 2004. — 308 с.
12. Халебський П. Україна — земля козаків: Подорожній щоденник / П. Халебський. — Київ : Ярославів вал, 2009. — 293 с.

13. Шовковець І. Зазираючи в очі Кліо [Електронний ресурс] / І. Шовковець. — Режим доступу: // <http://artvertep.dp.ua/news/789.html>. — Назва з екрана.

References

1. Biletskyi P. O. Ukrainske mystetstvo druhoi polovyny XVII–XVIII stolit / P. O. Biletskyi. — Kyiv : Mystetstvo, 1981. — 159 s.
2. Hrushevska K. Ukrainski narodni dumy / K. Hrushevska. — Kyiv–Kharkiv : Proletar, 1931. — Т. 2. — 304 (XXX) s.
3. Zholtovskiy P. M. Vyzvolna borotba ukrainskoho narodu v pamiatkakh mystetstva XVII–XVIII st. / P. M. Zholtovskiy. — Kyiv : Vyd-vo AN URSSR, 1958 — 148 s.
4. Ivanova B. Srednevekovyye komponenty v strukture zhivopisnogo portreta na zare novogo vremeni v stranakh vostochnoy i yugo-vostochnoy Evropy [Elektronnyy resurs] / Blagovesta Ivanova // Acta slavica Laponica. Tomus 22. pp. 215–237. — Rezhim dostupa: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publicn/acta/22/ivanova.pdf>. — Zagl. s ekrana.
5. Naiden O. S. Obraz voina v ukrainskomu folklori: Semantichni ta obrazni aspekty / O. S. Naiden. — Kyiv : Vyd. dim «Stylos», 2005. — 206 s.
6. Otkovych V. P. Narodna techiia v ukrainskomu zhyvopysu XVII–XVIII st. / V. P. Otkovych. — Kyiv : Nauk. dumka, 1990. — 96 s.
7. Popovich M. O chem govoryat kleynody. Mysli po povodu ekspozitsii relikviy Bogdana Khmelnytskogo [Elektronnyy resurs] / M. O. Popovich // Zerkalo nedeli. Ukraina. — № 24. — 27 iyunya 2002. — Rezhim dostupa: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/o_chem_govoryat_kleynody_mysli_po_povodu_ekspozitsii_relikviy_bogdana_hmelnytskogo.html. — Zagl. s ekrana.
8. Savchuk Yu. K. Hetmanski kleynody ta osobysti rechi Bohdana Khmelnytskoho u kolektsiakh muzeiv Yevropy (poshuk, znakhidky, atrybutsiia) / Yu. K. Savchuk. — Kyiv : In-t istorii Ukrainy, 2006. — 96 s.
9. Serhiichuk V. I. Natsionalna symbolika Ukrainy. — Kyiv : Veselka, 1992. — 109 s.
10. Tryhub V. Berdysh Bohdana Khmelnytskoho: poliaky v hlukhii oboroni... [Elektronnyi resurs] / V. Tryhub. — Rezhym dostupu: <http://novasich.org.ua/index.php?go=News&file=print&id=8477>. — Nazva z ekrana.
11. Fihurnyi Yu. S. Istorychni vytyky ukrainskoho lytsarstva / Yu. S. Fihurnyi. — Kyiv : Stylos, 2004. — 308 s.
12. Khalebskyi P. Ukraina — zemlia kozakiv: Podorozhni shchodenny / P. Khalebskyi. — Kyiv : Yaroslaviv val, 2009. — 293 s.
13. Shovkovets I. Zazyraiuchy v ochi Klio [Elektronnyi resurs] / I. Shovkovets. — Rezhym dostupu: // <http://artvertep.dp.ua/news/789.html>. — Nazva z ekrana.

■ UDC 7.03:94(477) «1648/79»:7.072.2

Korniev A. Yu., Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv

BOHDAN KHMELNYTSKY'S «WORLD OF THINGS»: ART, HISTORY, SYMBOLS

The aim of the article is to analyze symbols of the historical artifacts that are associated with the name of Bohdan Khmelnytsky, i.e. art, folklore performances, historical realities. The author performs a comparative analysis for the symbols of the works of art, in particular, the painted image of the Hetman.

Research methods. The study is based on the comparative and semiotic methods, the method of systematization as well.

Results. The results indicate that historically it is difficult to prove the authenticity of most things, but symbolic significance of artefacts is clearly established as well as their relationship with the archetypal representations of the Ukrainian heroic past.

The correlation between Khmelnytsky's things, his historical and folk portraits is described. It has been found out that the flag and the mace play the special role in «Khmelnytsky's things». The closest to the authentic products of the 17th century are the symbols of independence that emphasize Khmelnytsky's legitimacy. It is proved that Bohdan Khmelnytsky's «world of things» is close to the folk ideas about the Ukrainian hetman. The author demonstrates Hetman's importance both in the eyes of the Cossacks and the leader of the Ukrainian people.

It can be assumed that the sword and the battle axe (poleaxe) assigned to Bohdan are close to the legendary artefacts accompanying the figures of famous warriors and generals. Moreover, they announce the invincible struggle calling for physical resistance to the enemy.

The practical significance. The research has important implications for further studies of the «world of things» and in the study of the structures of everyday life in different fields of the humanities.

Key words: Bohdan Khmelnytsky's personal belongings, Ukrainian symbols, Willem Hondius or Willem Hondt, Taras Shevchenko, the folklore and the image of «Hetman Khmel».

Надійшла до редколегії 21.01.2016 р.